

Milí pedagogové, milé pedagožky,

vítejte na výstavě **Pohledem romantika. Holandské a belgické umění 19. století z Rademakersovy sbírky**, kterou připravila Národní galerie v Praze v prvním patře Salmovského paláce. V těchto listech naleznete krátký text o výstavě, stručné dějiny Nizozemí včetně mapy, slovníček pojmů, analýzu hlavních děl, doporučenou literaturu a výtvarné a literární aktivity pro školní skupiny, které můžete realizovat jak na výstavě, tak ve škole. Nezapomeňte navštívit interaktivní prostor pro veřejnost **Země moře a větru** na začátku výstavy, kde si můžete vyzkoušet aktivity na téma zátiší a krajiny. Přejeme vám a vašim žákům a studentům inspirující pouť přes rozbouřená moře a zamrzlé kanály až do tepla měšťanských kuchyní. Gelukkige reis! Bon voyage!

Vaše Lektorské oddělení Sbírký umění 19. století Národní galerie v Praze

1 Před vstupem na výstavu

Výstava se jmenuje **Pohledem romantika**. Jaký je člověk, kterého označíme za romantika / romantičku? Zkuste odpovědět na otázky níže.

Jak vypadá romantik?

.....

Jaký má vzhled (vlasy, oči...)?

.....

Jaký má postoj těla?

.....

Jaký má výraz ve tváři?

.....

Jaké barvy nosí?

.....

Jaké má charakterové vlastnosti?

.....

Jaké vyznává hodnoty?

.....

Jaký je jeho život?

.....

Odkud se nejraději dívá na svět?

.....

A co vidí?

.....

Najdete v obrazech holandských a belgických malířů aspoň záblesk toho, co jste si právě o romanticích vysnili?

2 Text o výstavě

Národní galerie v Praze po úspěšných výstavách *Roelandt Savery a Rembrandt & Co.* nyní navazuje na linii holandských starých mistrů výstavou romantických holandských a belgických malířů, dnes nám sice téměř neznámých, jejichž díla ovšem ve své době plnila výstavní sály, domy obchodníků s uměním a byla skvostem v soukromých sbírkách nově vznikající společenské vrstvy. Výstava *Pohledem romantika* je tak unikátní příležitostí spatřit ucelenou sbírku 70 obrazů – její cesta započala v roce 2010 v sálech ruské Ermitáže a pokračovala přes státy, jako jsou Belgie, Estonsko, Nizozemsko, Německo, Finsko a Litva, aby ukončila své putování v Salmovském paláci v Praze.

Umělecká sbírka Jefa Rademakerse je považována za jednu z největších soukromých kolekcí holandské a belgické romantické malby v Evropě. Na výstavě je představeno sedmdesát děl, i když celá sbírka obsahuje více než 100 obrazů datovaných do let 1806–1870. Sbírkou tvoří díla holandských a belgických mistrů znázorňující idylické krajiny, noční a námořní scény, portréty, zátiší a žánrové výjevy vyznačující se emocionálním vnímáním reality. Zastoupení dvou národností má své opodstatnění v historii, kdy obě tvořily Spojené království nizozemské, jež trvalo od roku 1815 do roku 1830. Tito holanďáci a belgickí malíři 19. století rozšířili evropský romantismus o tradici zlatého věku holandské malby.

Kateřina Kuthanová

3 Nizozemské a Belgické království – historický vývoj do konce 19. století

Před příchodem Římanů žily na území dnešního Nizozemského a Belgického království kmeny Keltů a Frísů. Později, v raném středověku, sem pronikli Frankové a začlenili území do své říše, přičemž většina území spadala pod východofranskou říši a menší část pod říši západofranskou. Postupem času došlo k rozdělení území do několika celků – tak vznikly Flandry, biskupství Utrecht, hrabství Brabant, provincie Holland, Henegavsko, Frísko a Gelre (dnešní Gelderland). Politicky i kulturně spadaly nizozemské oblasti do značné míry **pod vliv Francie**. Ve 13. století se **Flandry** dostaly pod přímou francouzskou nadvládu a přes dílčí úspěchy v boji za zachování samostatnosti (např. vítězství v Bitvě zlatých ostruh, 1302) se jim z područí nepodařilo vymanit.

Už v 11. století začali obyvatelé Nizozemí s vysoušením země, což souviselo s růstem počtu obyvatel a vzestupem měst. Docházelo také k budování vodních cest (řek a kanálů), které propojovaly městská centra a pomáhaly rozvoji obchodu.

V **raném novověku** se Nizozemí postupně dostalo **pod správu burgundských vévodů**, a částečně se tak vymanilo z politické závislosti na Francii. V roce 1464 se v Bruselu poprvé sešly tzv. generální stavy, což bylo dalším krokem k emancipaci země. **Na konci 15. století** burgundská dynastie vymřela po meči a Nizozemí se díky sňatku dědičky Marie Burgundské s Maxmiliánem I. Habsburským dostalo **pod správu Habsburků**. Karel V. vydal v roce 1549 tzv. pragmatickou sankci, jejímž prostřednictvím prohlásil všech 17 nizozemských provincií za nedělitelné. Za vlády Filipa II. se **těžiště moci přesunulo do Španělska** – a to i přesto, že nizozemské provincie byly nepoměrně bohatší (na daních odváděly ročně čtyřnásobek toho, co Španělsko získalo ze zámořských držav). Filip také prosazoval přísně katolickou politiku, což se v severní části Nizozemí, kde se v této době šířil **protestantismus** (především kalvinismus) setkalo s odporem (jižní provincie byly nadále převážně katolické). Začala vznikat organizovaná opozice (tzv. gézové – z francouzského les gueux, žebráci), do jejíhož čela se postavil **Vilém Oranžský**. Vyhrocená situace nakonec vyústila do vleklé občanské války. V roce 1581 generální stavy sesadily krále, což bylo v dobovém evropském kontextu bezprecedentním aktem, a vyhlásily na severu **vznik Republiky Spojených provincií**. Válka nicméně pokračovala ještě nějakou dobu. V roce 1588 proti Republice dokonce Filip II. vyslal proslulou námořní flotilu – Velkou Armadu, která však od spojeného nizozemského a anglického loďstva utrpěla drtivou porážku.

Během existence Republiky Spojených provincií význam Nizozemí značně vzrostl. Obchodu se dařilo a města dále získávala na síle. Velkého rozvoje dosáhlo bankovníctví, dále byla rozšířena síť kanálů (de facto se jednalo o vznik jakési hromadné dopravy) a celkově zde byla životní úroveň vyšší než v okolních zemích, což mělo za následek rostoucí imigraci. Lidé se stěhovali do Republiky také kvůli vyšší míře náboženské svobody, která zde panovala. Během tzv. „**zlatého věku**“ Republiky (cca 1590–1670) došlo i k pozoruhodnému rozvoji filozofie (působili zde např. Baruch Spinoza nebo René

Descartes) a umění. Značné úspěchy získala Republika v zámoří. Nizozemci obchodovali s Indií, Japonskem (kam měli dlouho přístup jako jediný evropský národ), plavili se i do Afriky a Jižní Ameriky. Nizozemští piráti dlouhodobě přepadávali lodě jiných evropských mocností.

Jižní nizozemské provincie zůstaly i po roce 1581 **pod nadvládou Španělska** a součástí Republiky se nestaly. Odlišný politický a kulturní vývoj během následujících století způsobil, že se rozdíl mezi severním a jižním Nizozemím značně prohloubily. Jižní Nizozemí pak v roce 1713 přešlo pod nadvládu rakouských Habsburků a bylo nadále známo jako **Rakouské Nizozemí**.

Během Velké francouzské revoluce byly části Republiky anektovány Francií a ze zbytku vznikla tzv. Batávská republika. V letech 1810–1813 bylo pak celé Nizozemí i s jeho jižní částí úplně **začleněno do Francouzského císařství**. **Po porážce Napoleona** se z exilu vrátil **princ Vilém Oranžský** a byl prohlášen **králem Velkého Nizozemí** (také označováno jako Království spojeného Nizozemí), které zahrnovalo severní i jižní provincie a bylo personální uníí spojeno s Lucemburským velkovévodstvím. Národnostní, jazykové a náboženské rozdíly mezi severní a jižní částí, prohloubené více než dvěma staletími odděleného vývoje, nakonec vyústily **do belgické revoluce** v roce 1830 a následné občanské války. Až v roce 1839

byla tzv. londýnským protokolem definitivně potvrzena **nezávislost Belgie** a vznik **Nizozemského království v dnešních hranicích**.

V roce **1848** se z Nizozemského království přijetím ústavy stala **konstituční monarchie**. Poslední zásadní územní změna nastala roku **1890**, kdy **skončila personální unie Nizozemského království a Lucemburska**.

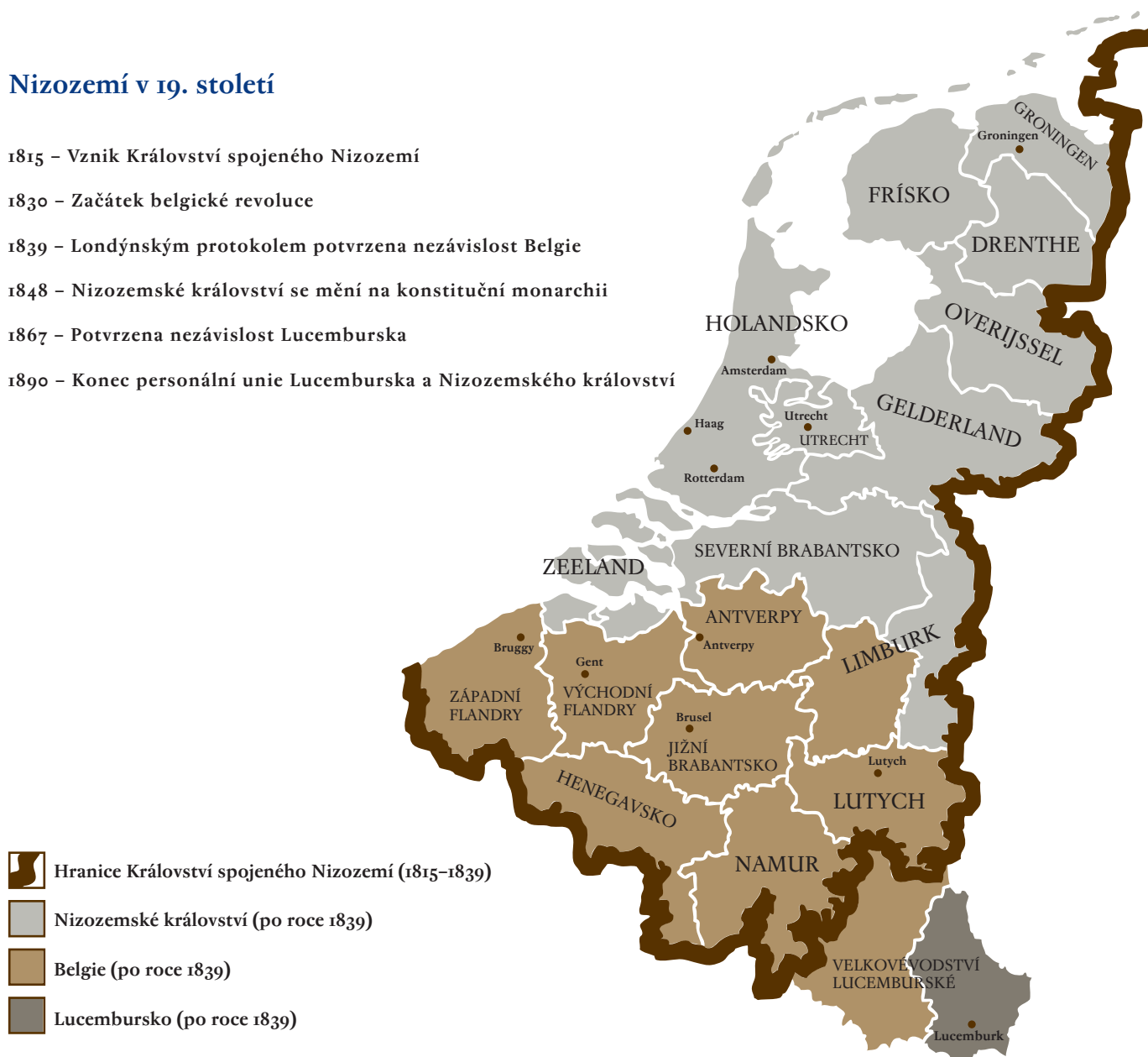
Belgické království dlouhodobě řeší problém existence dvou jazykových společenství na svém území – **francouzsky mluvících Valonů**, obývajících jižní část státu, a **nizozemsky mluvících Vlámů**, obývajících severní část – Vlámsko (Flandry). Ve druhé polovině 20. století proběhla federalizace země, a Belgie se tak rozdělila na tři regiony – Vlámský region, Valonský region a hlavní město Brusel, které je oficiálně dvojjazyčné (a to i přes velkou převahu valonského obyvatelstva). Národnostní problémy v Belgii přesto přetrvávají dodnes.

Daniel Hochmuth

4 Mapa

Nizozemí v 19. století

- 1815 – Vznik Království spojeného Nizozemí
- 1830 – Začátek belgické revoluce
- 1839 – Londýnským protokolem potvrzena nezávislost Belgie
- 1848 – Nizozemské království se mění na konstituční monarchii
- 1867 – Potvrzena nezávislost Lucemburska
- 1890 – Konec personální unie Lucemburska a Nizozemského království

5 Slovníček pojmů

Romantismus / umělecký směr konce 18. století a první poloviny 19. století. Jeho hodnoty: nitro člověka (city, láska, vůle, vášně, temné stránky, rozum nestačí), tvůrčí síla a imaginace tvůrce, svoboda, hledání vlastních kořenů, cesta za nekonečnem, překračování hranic, dynamika a pohyb, barva je více než kresba, kult vznešenosti, hrůzy a jiné krásy, otázka národního umění. Romantické náměty: středověk, historie, literatura a poezie (W. Shakespeare, J. Milton, L. Ariosto, T. Tasso, Dante Alighieri, J. W. Goethe, G. G. Byron, W. Scott), divadlo, hudba, pohádky a lidové pověsti, Orient, příroda, bitvy, lovy, žena, lehce záporný hrdina, děti, čistí hrdinové žijící uprostřed přírody. Hlavními evropskými výtvarnými romantiky byli E. Delacroix, T. Géricault, J. Constable, W. Turner, C. D. Friedrich. V Nizozemí romantismus nejlépe představují B. C. Koekkoek, Bart van Hove, Huib van Hove, Ch. Kannemans, F. M. Kruseman.

Biedermeier / měšťanský styl (hlavně užité umění) po napoleonských válkách do roku 1848 pracující s některými postupy romantismu. Jeho hodnoty: harmonie, fantazie, barva, domáckost, rodina, měšťanské ctnosti, líbivost, sentiment. Témata: květiny, měšťanské portréty, krajiny z turisticky atraktivních míst, busty osobností, cykly grafik s výjevy národní historie, žánrová malba ze současného života. Evropskými představiteli biedermeieru byli F. C. Spitzweg a F. G. Waldmüller. Nizozemskými zástupci byli například Basile de Loose, Adriaan Wulffaert, David de Noter.

6 Náměty pro činnost na výstavě i ve škole

Do školy:

Země na obzoru! (program pro MŠ a 1. stupeň ZŠ)

Námořníci vyplouvali z nizozemských přístavů do světa, aby objevili nové země. Zavřete oči a představte si. Už celý měsíc se plavíte po moři, přežili jste několik silných bouří i útok pirátů a blíží se rozednění dalšího dne. Slunce se vyhouplo nad obzor a ze strážního koše na hlavním stěžni se ozve radostný výkřik: „Země, země na obzoru!“

Jak bude země vypadat? Jaké rostliny tam najdete? Budou tam žít nějaká zvířata? Nakreslete na velký papír svůj kus země, který byste chtěli objevit.

Nákres

Na výstavě:

Krajina aneb kde jsem doma (program pro 1. a 2. stupeň ZŠ)

Poznáte na první pohled českou a nizozemskou krajinu?

Přidejte k reprodukci obrazu správnou fotografii krajiny a propojte slova s jednotlivými typy krajiny.

Nizozemská krajina obrázek č.
fotografie č.

Česká krajina obrázek č.
fotografie č.

lesy a háje

zurčící říčky

širé nebe

úvozové cesty

větrné mlýny

zvětralé skály

vodní kanály

zelené louky

nekonečný obzor

Projděte si výstavu a vypátrejte další odlišnosti nizozemské krajiny od naší. V čem se liší od české, co u nás není?

.....

.....

Po návratu do školy najděte v encyklopedii, v učebnici nebo na internetu další informace o nizozemské krajině. Jaké plodiny se v Nizozemském království nejčastěji pěstují? Chov kterých zvířat se podílí z velké části na zemědělské produkci?

.....

.....

Řešení: 1. Adolf Kosárek, Krajina ze středních Čech (Krajina s kamenným mostem), 1855, Národní galerie v Praze.
2. Andreas Scheffhout, Zamrzlý kanál, 1845, Rademakersova sbírka.
3. Nizozemsko, Fotografie: Marie Klimová, 4. Česká republika, Fotografie: V. Východná
Nizozemská krajina: nekonečný obzor, vodní kanály, zelené louky, větrné mlýny, širé nebe
Česká krajina: lesy a háje, zvlněná pohora, úvozové cesty, zvětralé skály, zurčící říčky

7 Interpretace děl pro starší a zkušené

Umělecké směry první poloviny 19. století

Romantismus

romantické prvky v krajině – skály, velké stromy, cesta, poutníci, kaple, kopce porostlé lesy, prudké srázy

romantické pocity – pocit závratě a neustálého úniku do přírody a historie; dostat se z konečnosti do nekonečna

romantické hodnoty – poutnictví, různost přírody, důraz na minulost a její rozklad v čase (kaple, zeď u kaple, hrad, chalupy u hradu, zřícenina)

panoramatický pohled na krajinu z nadhledu (více než polovinu obrazu zabírá obloha)

zdůraznění velkého prostoru naznačením jeho pokračování (přeříznutá oblaka a krajina rámem obrazu)

využití barevné perspektivy a střídání osvětlených a tmavých částí krajiny

Barend Cornelis Koekkoek: *Krajina v Eifelu s kostelíkem*, 1845, Rademakersova sbírka

→ pohybový kontrast
(oblaka s akcí mraků × poklidné putování poutníků po cestě)

→ barevný kontrast
(teplé barvy v popředí × studené barvy v pozadí)

→ světelný kontrast
(skály a tmavá propast v popředí × nasvícená zeď kaple a louka ve druhém plánu vpravo)

obsahový kontrast (vznešenost, lehkost a duchovnost nebe x pevnost, zvrásněnost a konečnost země)

rafinovaná kombinace barev (v pozadí především růžová, fialová, modrá)

kompozice využívající nekonečné horizontály krajiny, duchovní vertikály budov (kaple, hrad, zřícenina) s **akčními diagonálami** oblak a srážů

Biedermeier

princip 19. století – vidět a být viděn

vlastenectví (vlajka vznikajícího státu Belgie)

moralizování (rozdíly mezi městskou a venkovskou společností, mezi nimi na hraně umělci)

krajina jako příjemný
turistický cíl (útulná
zahradní restaurace)

zdrobnění objektů
a důraz na detaily
a materiály (krajina jako
pokojíček)
rodina a přátelé
(semknutí kolem stolu)

vtipný příběh (různé fáze
namlouvání, náběh na
milostný trojúhelník,
asistence drben
a našeptávačů)

drobné radosti a požitky
(šunka, pivo, dýmka,
hrozny, hudba, tanec,
flirt, dobré skutky,
obchod)

uvolnění se od škrobenosti
města, důraz na pohodlí
(odložení klobouků,
pozice těl, vyhrnutí šatů)

příjemné až lehce líbivé barvy
citace starých holandských mistrů

Basile de Loose: *Vesnická zábava*, 1838, Rademakersova sbírka

dobová móda
(peněženka, kabelka,
výšivky, látky, klobouky,
účesy, boty, deštník)

Umění jako věčná inspirace, citace a recyklace

Umění 19. století velmi rádo citovalo své starší umělecké předchůdce. Stejně tak to bylo s holandským a belgickým uměním první poloviny 19. století, které bylo pevně opřeno o neustálou inspiraci zlatým věkem holandské malby 17. století. Přiřaďte k obrazům 19. století jejich starší předobrazy a doplňte do rámečků, co konkrétně umělci z předminulého století „vykradli“. Na staré Holandany se můžete jít pak podívat do Šternberského paláce na Hradčanském náměstí.

Elisabeth Koningová: *Zátíší s květinami*, 1849, Rademakersova sbírka

.....

.....

.....

Basile de Loose: *Starý zhyralec*, Rademakersova sbírka

Pieter de Molijn: *Venkovská cesta s odpočívajícími poutníky*, 1628, Národní galerie v Praze

Aert van der Neer: *Holandská vesnice při východu měsíce*, 17. století, Národní galerie v Praze

Svit měsíce

Jan van Goyen: *Lodě v ústí řeky*, 1646, Národní galerie v Praze

Frans I. van Mieris - kopie: *Námluvy*, (po 1659), Národní galerie v Praze

Fredrik Marinus Kruseman: *Letní krajina s člunem na jezeře*, 1860, Rademakersova sbírka

Jan Davidsz de Heem: *Zátíší s ovocem*, 1652, Národní galerie v Praze

.....

.....

Egidius Linnig: *Řeka Šelda*, 1848, Rademakersova sbírka

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jacob Abels: *Vesnice u řeky ve svitu měsíce*, 19. století, Rademakersova sbírka

Na hranicích romantiky a kýče

Některá díla na naší výstavě balancují na hraně romantiky a kýče. Vyberte si z výstavy ten, který vám přijde nejvíce podbízivý a podrobte ho přísné analýze, zda se už náhodou nejedná o kýč. Využijte definice Tomáše Kulky a pojmů z uměnovědných slovníků. Zaškrtněte ty věty či pojmy, které se k vašemu vybranému dílu nejvíce hodí.

Mnou vybraný obraz je: .....

od autora .....

z roku .....

Definice kýče dle Tomáše Kulky

- 1) Kýč zobrazuje objekty nebo témata, která jsou všeobecně považována za krásná, anebo která mají silný emocionální náboj.
- 2) Tyto objekty a témata musí být okamžitě identifikovatelné.
- 3) Kýč substantivně neobohacuje asociace spojené se zobrazeným tématem.

Vlastnosti kýče dle odborné literatury

- 1) banální obsah i styl (pokleslost formy a techniky)
- 2) na povrchu krásný, plný morálky a citu, ve skutečnosti nasládlý, dojemný a sentimentální
- 3) na diváka neklade žádné nároky a zcela nepokrytě mu nadbíhá
- 4) uspokojuje důležité psychické potřeby člověka, navozuje pocity bezproblémovosti, bezpečí, stability, štěstí a pohody
- 5) postrádá napětí a originalitu
- 6) předstírání
- 7) opakování
- 8) komerčnost (zisk za každou cenu)

Mýty a stereotypy o Nizozemí

Proveďte své znalosti o Nizozemsku a Belgii. Nejdříve vytvořte myšlenkovou mapu z toho, co víte o těchto dvou zemích – historie, jazyk, národy, společnost, jídlo, pití, krajina, rostliny, zvířata, lidový kroj, zvyky, barvy, legendy... Pak se projděte výstavou a doplňte mapu o nabitě zkušenosti z obrazů. Možná jste na některá bílá místa na mapě nedostali odpověď. Třeba vám pomůže naše řešerše na téma fenoménů Nizozemí.

Oranžová barva

Oranžová je národní barvou Nizozemska, neboť tamější vládnoucí dynastie má své počátky v nasavsko-oranžském rodu. Nejslavnějším členem tohoto rodu byl Vilém I. Oranžský, vůdce holandského povstání za nezávislost proti španělským Habsburkům. Toto povstání vyústilo ve formální uznání nezávislosti nizozemských provincií v roce 1648 v rámci vestfálského míru.

Bludný Holanďan

Bludný Holanďan je mytický námořník, který podepsal smlouvu s ďáblem. Podle jedné z verzí legendy chtěl tento námořník plout do jakési neznámé země a se žádostí o pomoc se obrátil na temné síly podsvětí. Za to byl naopak bohem či anděly ztrestán tak, že se celá posádka proměnila v duchy a nyní bloudí po světě, dokud jí nebude odpuštěno. Bludný Holanďan smí na souš jednou za 10 let, obírá o duše jiné lidi a dokáže plout pod hladinou; stává se tak neviditelným pro lidské oko.

Tulipány

Tulipány byly v 17. století tak populární, že za jejich cibule měšťané utráceli značně vysoké částky, často dosahující až patnáctinásobku běžného příjmu jednoho zemědělce. V roce 1634 došlo na komoditní burze ke krachu a i řada spekulantů se ocitla na mizině. Tulipány proto ve výtvarném umění často odkazují k pomíjivosti.

Větrné mlýny

Jejich počet se v 19. století pohyboval kolem 9000. Dodnes se ovšem v Nizozemí a Belgii dochovalo pouze kolem tisíce mlýnů, které jsou památkově chráněné. Mlýny vznikaly především k mletí obilí a od poloviny 14. století navíc k vysušování půdy. Později vítr poháněl i další zařízení, jako například pilu, papírnu, výrobu hořčice, zpracování látek nebo koření.

Dřeváky

Nizozemské dřeváky byly většinou jednoduché a zhotovovaly se převážně z topolového dřeva. Bohatě zdobené bývaly například svatební dřeváky, většinou z lipového dřeva. V Nizozemí bylo jejich použití vzhledem k vlhké půdě velmi výhodné. Tvar dřeváků se v Nizozemí ustálil během 16. století a stal se součástí mužského i ženského národního kroje.

Sýry gouda a eidam

Oba byly pojmenovány podle měst, kde tradičně sídlila většina jejich výrobců. Nejčastěji se tyto sýry tvarují do zploštělých kulovitých bochníků a balí do žlutého vosku a červené fólie, pokud jsou určeny pro vývoz. Při vhodném uchování neplesniví, ale delším skladováním tvrdnou a chuť se zintenzivňuje. Podle legend proto staré sýry mohly dobře posloužit i jako dělové koule. U podobných sýrů rozlišujeme podle doby zrání několik druhů, nejčastěji se lze setkat zejména s goudou mladou, uleželou a starou. Ve výtvarném umění proto často odkazují ke třem věkům člověka.

Lutyšské a bruselské vafle

Hlavní surovinou používanou k výrobě lutyšských vaflí je kynuté těsto, do něhož se před pečením přimíchávají drobné kousky cukru, vytvářející charakteristickou chuť a křupání. Vzhledem k tekutosti těsta má vafle okrouhlý tvar bez rohů a nejchutnější je po mírném zchladnutí. K výrobě bruselských vaflí se používá tučnější piškotové těsto. Tuto vafli charakterizuje obdélný tvar, měkkost a nadýchaná konzistence.

Belgické pralinky

Pralinky překvapivě nebyly vynalezeny v cukrářství, ale v lékárně. V polovině 19. století Jean Neuhaus přemýšlel, jakým způsobem překrýt nepříjemnou chuť některých léků a napadlo jej vložit směs do čokoládového obalu. Od roku 1912 firma začala čokoládová pouzdra plnit různými sladkými krémy.

Co v Holandsku zůstává po staletí?

Mohou některé hodnoty a fenomény přetrvat na jednom místě více než sto let? K úryvkům z knihy *Obrázky z Holandska* od Karla Čapka z roku 1932 přiřaďte obrazy s podobným tématem z naší výstavy. Podtrhujte v textu, co se přesně k výtvarným dílům hodí.

„A od města k městu vedou rovné silnice se starými alejemi, jako za starých časů starého Hobbemy; podél silnic kanály, bez konce kanály čtvercující bez konce rovný kraj; kanály s bárkami, kanály s plachetkami, kanály s kvetoucími lekníny; a na obzoru aleje topolové, řady vrbiček, rodiny větrníků a věžičky kostelů; kanály místo mezí, kanály místo cest, kanály místo plotů, kanály místo pěšin.“

„...staří Holanďané stavěli svá města z domů a vody hlavně proto, aby tak říkajíc jedním vrzem postavili dvě města: jedno nahoře a druhé zrcadlené ve vodě. Protože nemohli vzhledem k rozsahu své země růst tuze do šířky, zdvojnásobili své rozměry vertikálně: odrazem ve vodě. Protože na svém písku se nemohli příliš rozmáchnout do výše, udělali to prostě obráceně: nazrcadlili si to do hloubky. Nahoře tiše a vážně žijí lidé; dole ještě tišeji a vážněji se pohybují jejich stíny. Nedivil bych se, kdyby v zrcadle grachtů se pohybovaly odrazy lidí z minulých staletí, mužů v širokých krejzlíkách a žen v čepcích. Ty grachty jsou totiž velmi staré a následkem toho jaksí neskutečné. Jako by ta města ani nestála na zemi, nýbrž na svém vlastním zrcadlení; jako by se ty solidní ulice nořily z bezedné tůně snů; jako by ty domy měly být zároveň domem i obrazem domu.“

„A v lidských příbytcích okna přetékaná květinami, na každém stolku kytice, na každém rohu květinářka, na grachtech lodi květin. Horečná sezóna růží, vlčinců, leknínů, lathyrů a sibiřských kosatců. Rozária zpěněná růžemi rudými, žlutými, bronzovými, chladivě bílými. Boskety azalek, houštiny pěnišníků, džungle cesmín a bobkových střeňch.“

„Holandské světlo vám nemohu dobře nakreslit; ono je tak čisté a průhledné, že vidíte každý obrys a detail až na kraj světa – proto oni ti staří malíři tak jasně a skoro až s lupou propracovávali své obrázky do nejmenších podrobností; to dělá ten zdejší rosný vzduch. A krom toho holandské světlo dává barvám takovou zvláštní čistotu; jsou nesmírně jasné, ale nejsou žhavé ani křiklavé; jsou jako čerstvý květ pod krůpějí rosy. Jsou čisté a chladné. Abys teda věděl, světlo má veliký vliv na umění a květiny a mimoto na dívčí pleť.“

„Je to umění sedících malířů pro sedavé měšťany; městske umění, které někdy maluje sedláky, ale s povýšenými ouchcapky usedlých městských kupců. Mají rádi zátiší. Mají rádi anekdotické obrazy; anekdota je zábava lidí sedavých. Ty obrazy nejsou malovány pro galérie, po kterých se chodí, nýbrž pro pokoje, ve kterých se sedí. Holandské umění objevilo novou skutečnost tím, že se odebralo domů a sedlo si.“

8 Po výstavě

Udělejte si výlet jako čeští umělci 19. století a navštivte hlavní muzea umění v Belgii a Nizozemsku. Doporučujeme tato muzea a galerie:

Muzea v Belgii

Antverpy: Museum van Hedendaagse Kunst (MuHKA)
Leuvenstraat 32, <http://www.muhka.be>
Brusel: Musée et Jardins van Buuren (41, avenue Léo Errera,
Bruxelles – Uccle, <http://museumvanbuuren.be>)
Brusel: Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique
(<http://www.fine-arts-museum.be>)
Gent: Musée des Beaux-Arts (Fernand Scribedreef 1, Citadelpark,
<http://www.mskgent.be>)

Muzea v Nizozemsku

Amsterdam: Rijksmuseum (Jan Luijkenstraat 1,
www.rijksmuseum.nl)
Amsterdam: Van Gogh Museum (Paulus Potterstraat 7,
www.vangoghmuseum.nl)
Haag: Gemeentemuseum Den Haag, (Stadhouderslaan 41,
www.gemeentemuseum.nl)
Haag: Mauritshuis (Korte Vijverberg 8, www.mauritshuis.nl)
Otterlo: Kröller-Müller Museum (Houtkampweg 6, www.kmm.nl)

Nebo nahlédněte do zajímavé málo známé belgické a nizozemské krásné literatury či hledejte narážky na Holanďany a Belgičany v české krásné literatuře.

Belgická krásná literatura

Charles Théodore Henri De Coster, *Flanderské legendy. Svatební cesta*, Praha, Odeon 1979.
Charles Théodore Henri De Coster, *Pověst o Ulenspiegelovi a Lammu Goedzakovi a jejich hrdinských, veselých a slavných příhodách v zemi flanderské a jinde*, Praha, Odeon 1979.
Maurice Maeterlinck, *Modrý pták*, Brno, Doplněk 2010.
Georges Rodenbach, *Mrtvé Bruggy*, Ústí nad Labem, AOS 2009.
Émile Verhaeren, *Výbor*, Praha, SNKLU 1962.

Nizozemská krásná literatura

Johan Fabricius, *Plavčici kapitána Bontekoea*, Praha, XYZ 2010.
Anne Frank, *Deník*, Praha, Triáda 2012.
Harry Mulisch, *Atentát*, Praha, Svoboda 1986.
Multatuli, *Max Havelaa, neboli Kávová burza nizozemské obchodní společnosti*, Praha, Svoboda 1974.
Cees Nooteboom, *Rituály*, Praha, Prostor 1999.

Čeští spisovatelé a básníci o Nizozemsku a Belgii

Jan Amos Komenský, *O sobě*, Praha 1987.
Alois Jirásek, *Z Čech až na konec světa*, Praha 1960.
Karel Hlaváček, *Mstivá kantiléna*, Praha 1974.
Emil Filla, *Z holandských zápisníků*, NG v Praze 2007.
Konstantin Biebl, *Cesta na žávu*, Praha 2001.
Karel Čapek, *Obrázky z Holandska*, Praha 1947.
Ludvík Vaculík: *Loučení k panně*, Brno, Atlantis 2002.
Jaroslav Hutka, *Požár v bazaru, fejetony z let 1977–1989. Noční vlak. Katalog fosil*, Praha 1990.
Ivan Landsmann, *Vězení na svobodě*, Praha, Torst 2002.
Josef Straka, *Město Mons*, Praha 2005.

9 Doporučená a použitá literatura

Jarmila Vacková, *Nizozemské malířství 15. a 16. století*, Praha, Academia 1989.

Krajina Landscape, Praha, Sorosovo centrum současného umění 1993.

Daniela Hodrová, *Místa s tajemstvím*, Praha 1994.

Lubomír Slaviček – Hana Seifertová, *Nizozemské malířství 16.–18. století ze sbírek Oblastní galerie v Liberci*, Liberec 1995.

Vít Vlnas (ed.), *Obrazárna v Čechách 1796–1918*, NG v Praze 1996.

Milan Hlavačka, *Cestování v éře dostavníků*, Praha, Argo 1996.

Gerhard Schulz, *Romantika, dějiny a pojem*, Praha – Litomyšl, Paseka 1999.

Olga Kotková, *Netherlandish painting 1480–1600*, NG in Prague 1999.

Tomáš Kulka, *Umění a kýtč*, Praha, Torst 2000.

Gérard Legrand, *Romantismus*, Praha – Litomyšl, Paseka 2001.

Vít Vlnas (ed.), *Evropské umění od antiky do závěru baroka*, NG v Praze 2004.

Zdeněk Hrbata, Martin Procházka, *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*, Praha, Karolinum 2005.

Han van der Horst, *Dějiny Nizozemska*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005.

Sylva Sklenářová, *Nizozemsko*, Praha, Libri 2006.

Eduard Hulicius, *Belgie*, Praha, Libri 2006.
Radim Vondráček (ed.), *Biedermeier. Umění a kultura v českých zemích 1814–1848*, Praha 2008.

Anja K. Ševčík (ed.), *Rembrandt & Co. Příběhy umění ve století blahobytu*, NG v Praze 2012.

Anja K. Ševčík (ed.) – Stefan Bartilla – Hana Seifertová, *Dutch paintings of the 17th and 18th centuries*, NG in Prague 2012.

Eva Zíková – Jitka Handlová, *Holandské malířství 17. století v NG v Praze, otázky a hádanky pro starší žáky*, NG v Praze 2012.

www.wikipedia.cz

10 Výběr z doprovodných programů

PROGRAMY PRO STUDENTY A DOSPĚLÉ

Komentované prohlídky výstavy a přednášky s odborníky

Cena: základní 80 Kč, snížená 50 Kč (zahrnuto vstupné a poplatek za lektorský výklad) / **Doba trvání:** 60 min. / **Místo setkání:** ve vstupním vestibulu

Středa 29. 5. 16.30 Přednáška *Muzea a galerie v Belgii a Nizozemí* s Markétou Ježkovou

Středa 5. 6. 16.30 Komentovaná prohlídka výstavy a stálé expozice *Holandské výjevy ze života 17.–19. století* s Andreou Rousovou a Hanou Rosenkrancovou

Středa 12. 6. 16.30 Přednáška *Holandské a belgické umění 2. poloviny 19. století a ve 20. století* (F. Rops, F. Khnopff, R. Magritte, M. Broodthaers) aneb *jak to bylo dál?* s Markétou Ježkovou

Středa 19. 6. 16.30 Komentovaná prohlídka výstavy a stálé expozice *Holandská krajinnomalba 17.–19. století* s Kristýnou Brožovou a Andreou Rousovou

Neděle 21. 7. 15.00 Komentovaná prohlídka při příležitosti belgického svátku květin s kurátorkou výstavy Kateřinou Kuthanovou

Neděle 18. 8. 15.00 Komentovaná prohlídka s kurátorkou výstavy Kateřinou Kuthanovou

Neděle 1. 9. 15.00 Komentovaná prohlídka v anglickém jazyce se sběratelem Jefem Rademakersem, simultánní překlad do češtiny zajištěn

Jednodenní výtvarně-dramatický plenér pro studenty a dospělé

Sobota 25. 5. 2013 **Romantika za humny**

Prožijme jeden den jako romantičtí malíři a malířky a zaznamenejme do speciálního skicáře dramatické scény, temné lesy a daleká oblaka. Dílnu povedou Oldřich Bystřický a Monika Sybolová. Max. počet ve skupině je 20 osob.

Čas: 10.00–18.00 / **Cena:** 500 Kč / 1 osoba (v ceně je zahrnuto odborné vedení, výtvarný materiál, občerstvení) / **Místo setkání:** 10.00 u tramvajové zastávky Divoká Šárka (tramvaj číslo 5, 20 nebo 26) / **Rezervace:** nutná

Krajinařská dílna pro začátečníky a mírně pokročilé

Krajinou krok za krokem

29. 6. – 6. 7. 2013 Ondříkovice (okres Jablonec nad Nisou)

Dílna vás provede krok za krokem, od momentu intenzivního prožitku a prohlédnutí si krajiny k finální realizaci Vámi vysněného obrazu. Vyzkoušíte si, jak se připravuje vlastní plátno, tvoří podmalba a sestavuje kompozice obrazu. Budeme se zabývat kresbou, akvarelem a malbou. Dílnu povedou Martina Pešková, Adéla Karger a Veronika Výprachtická. Max. počet 15 osob.

Cena dílny: 7900 Kč / 1 osoba / 1 týden, v ceně je zahrnuto ubytování na hradě, polopenze, odborné vedení, večerní přednášky, část výtvarného materiálu / **Rezervace:** nutná

SPECIÁLNÍ AKCE

Mezinárodní den muzeí a galerií (sobota 18. 5. 2013)

10.00–18.00 Navštivte samoobslužný interaktivní prostor *Země větru a moře* na začátku výstavy.

12.30 Komentovaná prohlídka výstavy

Doba trvání: 45 min. / **Místo setkání:** ve vstupním vestibulu

Muzejní noc (sobota 8. 6. 2013)

19.00–0.00 Navštivte samoobslužný interaktivní prostor *Země větru a moře* na začátku výstavy.

Protančujte střevíce v Salmovském paláci (ukázky a výuka tanců 19. století)

V polovině 19. století byla celá Evropa „pohlčena“ romantickou taneční módou. V Holandsku, stejně jako v Čechách kraloval tanečnímu parketu valčík, polonéza, mazurka, čtverylka... O muzejní noci budou moci návštěvníci poznat na pohled, ale i „na vlastní kůži“ jednotlivé taneční formy 19. století se skupinou Chorea

Historica. Přijďte si zatančit do klasicistních interiérů Salmovského paláce!

19.15, 20.15, 21.15 Ukázky tanců poloviny 19. století

Doba trvání: 15 min. / **Místo setkání:** ve 2. patře Salmovského paláce

19.30 a 20.30 Výuka tanců poloviny 19. století

Doba trvání: 30 min. / **Místo setkání:** ve 2. patře Salmovského paláce

Měl básník Vrchlický na pracovním stole javánského krčka? (komponovaný program)

20.00, 21.00 Čtení z mystifikačních textů Ivana Wernische

o osobnostech 19. století, účinkují: Jana Machalíková, Anna Kotřbová Rejchrtová a Monika Sybolová

Doba trvání: 15 min. / **Místo setkání:** ve 2. patře Salmovského paláce

Komentované prohlídky

20.00 Komentovaná prohlídka výstavy tlumočená do českého znakového jazyka

22.00 Komentovaná prohlídka výstavy

Doba trvání: 45 min. / **Místo setkání:** ve vstupním vestibulu

PROGRAMY PRO ŠKOLNÍ SKUPINY A PEDAGOGY

Vzdělávací programy pro školy

Moje výstava!

„Dámy a pánové, tímto prohlašuji výstavu za zahájenou.“ Chcete si vyzkoušet, jaké dobrodružství může být vybírat si mezi různými uměleckými díly, vytvořit vlastní katalog, jaké to je připravit vlastní výstavu?

Programy pro 2. stupeň základních škol

Před bouří...

Vydáme se na výpravu do nepropustných lesů, poplavíme se na rozbouraném moři a kdoví ... možná potkáme i další poutníky a poutnice, kteří stejně jako my budou hledat úkryt před náhlou letní bouřkou. Jaké to je jen tak jít a nechat krajinu plynout, jaké to je být poutníkem? Žáci si vytvoří vlastní výtvarný deník a naplánují cestu do vysněné země.

Programy pro střední školy

Romantismus, romantika, román?

Co tím myslíme, když o někom říkáme, že je romantik? Jaké má vlastnosti a postoje? Dají se tyto hodnoty najít v hlavním směru 19. století a jeho odnožích? Pojdme využít vlastních zkušeností a poznatků a aplikovat je na obrazy a texty 19. století. Program je vybudován na skupinové práci studentů.

Umění jako věčná inspirace, citace a recyklace

Během tří hodin projdeme uměním od baroka do 19. století a budeme hledat linku inspirace, zajímavých citací a smysluplných parafrází mezi barokem a předminulým stoletím. Přijďte se se studenty podívat, které principy v umění zůstávají jako věčné téma a které prvky jsou jen móda či daň době. Program je založen na interaktivních výkladech, výtvarné práci, skupinové spolupráci a diskusi.

Daleká cesta má, marné volání!

Karel Hynek Mácha byl nejvýznamnějším českým romantickým básníkem, ale také výborným hercem a zdatným poutníkem. Pojdme objevit a prožít Máchův romantický příběh v roli! Vydejme se ze Šternberského paláce do Jeleního příkopu jako rozervaní poutníci, staňme se cestou kočovnou hereckou společností a rozehrajme klíčové okamžiky z Máchova románu! Program pracuje s prvky dramatické výchovy, jako je živý obraz, tvorba dialogů, rozhodování v herní situaci, a podporuje u žáků improvizaci, kreativitu a citlivost. Tento program je možné si objednat jen v případě příznivého počasí, tedy jenom v letních měsících.

11 Informace

Kurátorka výstavy / Kateřina Kuthanová

Vzdělávací programy / Lektorské oddělení Sbírký umění 19. století

Studijní materiály pro pedagogy / Vladimíra Bardová, Kristýna Brožová, Daniel Hochmuth, Markéta Ježková, Andrea Rousová, Monika Sybolová, Veronika Výprachtická

Místo / Salmovský palác, Hradčanské nám. 1, Praha 1

Termín výstavy / 3. 5. – 1. 9. 2013

Otevírací hodiny / denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin

Doprava / tram 22 – Pražský hrad, tram 25 – Brusnice, tram 12, 20 – Malostranské náměstí, metro A – Malostranská

Vstupné / základní: 100 Kč, snížené: 50 Kč, rodinné: 150 Kč

Vstupné pro školní skupiny (bez programu) / 20 Kč / 1 osoba

Pedagogický doprovod (2 osoby) a děti do 6 let zdarma

Informace o vstupném na tel.: +420 233 081 730

Informace o doprovodných programech a možnost rezervace získáte na tel. číslech: +420 224 301 003

nebo na e-mailu: vzdelavani@ngprague.cz, www.ngprague.cz

Cena programu: 25–40 Kč / 1 žák při skupině 20 a více osob, 500–800 Kč / 1 skupina žáků menší než 20 osob / Doba trvání: 90–120 min.

/ Rezervace: dva týdny předem

Studijní materiály si můžete stáhnout na webových stránkách Národní galerie v Praze www.ngprague.cz/cz/1085/sekce/studijni-materialy